ĢENERĀLADVOKĀTA ĪVA BOTA [*YVES BOT*] SECINĀJUMI, sniegti 2010. gada 26. janvārī[1]

1. Vai tādu dalībvalsts tiesisko regulējumu, ar kuru ir noteikts, ka sporta derības ir pakļautas ekskluzīvu tiesību sistēmai, lai aizsargātu patērētājus no riska nonākt spēļu atkarībā, bet kurš tomēr neļauj sasniegt šo mērķi un tādējādi ir pretrunā pakalpojumu sniegšanas brīvībai, var atstāt spēkā pārejas laikā un ja jā, tad ar kādiem nosacījumiem un uz cik ilgu laiku?

2. Uzdodot šos jautājumus, *Verwaltungsgericht Köln* [Ķelnes Administratīvā tiesa] (Vācija) Tiesai lūdz atbildēt, vai un ja jā, tad ar kādiem nosacījumiem tā var atkāpties no spriedumā lietā *Simmenthal*[2] noteiktā pienākuma, kurš ir apstiprināts pastāvīgajā judikatūrā, saskaņā ar kuru valsts tiesai, ja tā sastopas ar kolīziju starp valsts tiesību normu un tieši piemērojamu Kopienu tiesību normu, saskaņā ar pārākuma principu ir jānodrošina šīs tiesību normas piemērojamība, nepiemērojot savas valsts tiesības.

3. Šajos secinājumos es vispirms ieteikšu Tiesai sniegt iesniedzējtiesai vairākas norādes, kurām būtu tai jāļauj pārbaudīt premisas, saskaņā ar kuru attiecīgais tiesiskais regulējums ir pretrunā pakalpojumu sniegšanas brīvībai, pamatotību.

4. Tad, pieņemot, ka šī premisa ir pamatota, es izklāstīšu šķēršļus, kuri pat uz pārejas laiku principā neļauj piemērot un atstāt spēkā valsts tiesību normu, kas ir pretrunā tieši piemērojamai Kopienu tiesību normai. Visbeidzot, es norādīšu iemeslus, kādēļ, pat ja tiktu uzskatīts, ka ir iespējams atkāpties no pienākuma, kas izriet no iepriekš minētās judikatūras lietā *Simmenthal*, šāda iespēja attiecībā uz šo tiesisko regulējumu būtu jāizslēdz.

1 — Oriģinālvaloda — franču.

2 — 1978. gada 9. marta spriedums lietā 106/77 (*Recueil*, 629. lpp.).

I — Atbilstošās tiesību normas

5. Pamatlikuma (*Grundgesetz*) 12. panta 1. punktā ir noteikts:

"Visiem vāciešiem ir tiesības brīvi izvēlēties savu profesiju, darba un mācību vietu. Strādāšanu profesiiā var regulēt ar likumu vai pamatojoties uz likumu."

6. Likuma par Federālo konstitucionālo tiesu (*Bundesverfassungsgerichtsgesetz*) 31. pantā ir noteikts:

"1. *Bundesverfassungsgericht* nolēmumi ir saistoši federāciju un federālo zemju konstitucionālajai varai, kā arī visām tiesām un iestādēm.

2. [..] *Bundesverfassungsgericht* nolēmumam ir likuma spēks. [..] Ja *Bundesverfassungsgericht* atzīst, ka likums atbilst konstitūcijai, tai neatbilst vai ir spēkā neesošs, [..] nolēmuma rezolutīvā daļa ir jāpublicē *Bundesgesetzblatt* [..]."

7. Krimināllikuma (*Strafgesetzbuch*) 284. panta 1. punktā ir noteikts:

"Katra persona, kura bez administratīvas atļaujas organizē sabiedrībai atvērtas laimes spēles vai nodod izmantošanā šim nolūkam paredzētas iekārtas, tiek sodīta ar ieslodzījumu uz maksimālo laiku līdz diviem gadiem vai naudas sodu."

8. Noslēdzot Līgumu par loterijām Vācijā (*Staatsvertrag zum Lotteriewesen in Deutschland*), tam stājoties spēkā 2004. gada 1. jūlijā, *Länder* izveidoja vienotu ietvaru laimes spēļu organizēšanai un kapitāla ieguldījumam. No šī līguma 5. panta izriet, ka federālajām zemēm ir jānodrošina pietiekams laimes spēļu piedāvājums un šo uzdevumu tās var veikt, kā starpnieku piesaistot publisko tiesību juridisku personu vai arī privāttiesību sabiedrības, kurās ir noteikta valsts daļa. Šajā pašā tiesību normā ir noteikts, ka, izņemot gadījumu, ja tiek saņemta piekrišana no citas federālās zemes, katra federālā zeme var rīkoties vienīgi tās teritorijas ietvaros.

9. Ziemeļreinas—Vestfālenes federālās zemes 1955. gada 3. maija Likuma par sporta derībām (*Sportwettengesetz Nordrhein-Westfalen*) 1. panta 1. punktā ir noteikts:

"Federālās zemes valdība var izsniegt atļaujas sabiedrībām, kas organizē derības, sporta sacensību mērķiem. Minētajām sabiedrībām,

kas organizē derības, noteikti ir jābūt publisko tiesību juridiskai personai vai privāttiesību sabiedrībai, kurā lielākā akciju daļa pieder publisko tiesību juridiskām personām [..]."

II — Pamata lieta un lēmums uzdot prejudiciālo jautājumu

10. Saskaņā ar Eiropas Komisijas sniegtajām norādēm tās rakstveida apsvērumos pamata lietas faktisko apstākļu rašanās brīdī vienīgi *Westdeutsche Lotterie GmbH & Co. OHG* [3] bija saņēmusi atļauju organizēt sporta derības Ziemeļreinas—Vestfālenes federālajā zemē [4].

11. Saskaņā ar Ziemeļreinas—Vestfālenes federālās zemes Likuma par policijas iestādēm (*Ordnungsbehördengesetz für das Land Nordrhein-Westfalen*) 14. panta 1. punktu:

"Policijas iestādes var veikt nepieciešamos pasākumus, lai nepieciešamības gadījumā novērstu apdraudējumu valsts drošībai vai sabiedriskajai kārtībai."

12. *Winner Wetten GmbH* [5] ir Vācijā reģistrēta sabiedrība, kurai kopš 2005. gada 1. jūnija pieder tirdzniecības telpas Bergheimā [*Bergheim*], ZV federālajā zemē, kurā tā galvenokārt veic tā sauktos *Oddset* sporta derību pakalpojumus (totalizatoru derības) sabiedrības *Tipico Co. Ltd* [6] labā. *Tipico* ir dibināta un reģistrēta Maltā, un tai Maltas iestādes ir piešķīrušas valsts koncesiju sporta derību rīkošanai.

13. Ar 2005. gada 28. jūnija rīkojumu *Bürgermeisterin der Stadt Bergheim* (Bergheimas Domes priekšsēdētājs) aizliedza *WW* nodarboties ar tādu sporta derību organizēšanu, kuru rīkotājam ZV federālā zeme nav piešķīrusi atļauju, un brīdināja šo sabiedrību, ka gadījumā, ja šis aizliegums netiks ievērots, var tikt slēgtas tās tirdzniecības telpas.

14. *WW* pret šo rīkojumu iesniedza sūdzību, kuru *Landrat des Rhein-Erft-Kreises* (Reinerftkreises rajona Administratīvās padomes vadītājs) 2005. gada 22. septembrī noraidīja. Līdz ar to *WW* cēla prasību *Verwaltungsgericht Köln* par minēto rīkojumu un lēmumu, ar kuru tiek noraidīta tās sūdzība.

3 — Turpmāk tekstā — "*WestLotto*".
4 — Turpmāk tekstā — "ZV federālā zeme".
5 — Turpmāk tekstā — "*WW*".
6 — Turpmāk tekstā — "*Tipico*".

15. Šīs prasības ietvaros *WW* norāda, ka sporta derību monopols, kas ir spēkā ZV federālajā zemē, saskaņā ar 2003. gada 6. novembra spriedumā lietā *Gambelli* u.c. [7] sniegto interpretāciju ir pretrunā EKL 49. pantā paredzētajai pakalpojumu sniegšanas brīvībai. Šajā spriedumā Tiesa esot apliecinājusi, ka uzņēmums, kas ir dibināts valsts teritorijā un piedāvā derības kā starpnieks derību pakalpojumu sniedzējam, kurš ir dibināts citā dalībvalstī, varot atsaukties uz pakalpojumu sniegšanas brīvību. Tiesa esot arī noteikusi, ka derību valsts monopols atbilstot Kopienu tiesībām vienīgi tad, ja šī darbība tiek ierobežota saskaņotā un sistemātiskā veidā. Tomēr Vācijā tas tā neesot valsts sporta derību rīkotāju īstenotās reklāmas dēļ.

16. Iesniedzējtiesas lēmumā *Verwaltungsgericht Köln*, pirmkārt, norāda, ka *WW* patiešām ir pārkāpusi ZV federālās zemes tiesisko regulējumu, piedāvājot sporta derības kā *Tipico* starpnieks, lai gan šīm abām sabiedrībām nav atļaujas un tās to šim nolūkam nevar saņemt.

17. Otrkārt, tā norāda, ka, ņemot vērā Tiesas norādītās prasības iepriekš minētajā spriedumā lietā *Gambelli* u.c., ar sporta derību monopolu ZV federālajā zemē tiek pārkāpti EK līguma noteikumi attiecībā uz brīvību veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvību.

18. *Verwaltungsgericht Köln* šajā sakarā atsaucas uz 2006. gada 28. marta spriedumu un 2006. gada 2. augusta rīkojumu, kurus *Bundesverfassungsgericht* pieņēma attiecībā uz Bavārijas un ZV federālo zemju tiesisko regulējumu. Šajos lēmumos *Bundesverfassungsgericht* norādīja, ka sporta derību monopoli šajās abās federālajās zemēs nesamērīgi apdraud Pamatlikuma 12. panta 1. punktā garantēto profesionālo brīvību, jo ar tiem netiek garantēta efektīva cīņa pret spēļu atkarību. Tā arī norādīja, ka Pamatlikuma normas, kā arī mērķi atbilst Kopienu tiesību mērķiem, kuri tika noteikti iepriekš minētajā spriedumā lietā *Gambelli* u.c.

19. Tālāk iesniedzējtiesa norāda, ka *Bundesverfassungsgericht* atstāja spēkā esošo juridisko situāciju līdz 2007. gada 31. decembrim, ar nosacījumu, ka šī pārejas perioda laikā piemērojamās tiesības sporta derību jomā tiks pārstrādātas, ievērojot Pamatlikumu. Konstitucionālā tiesa arī paredzēja, ka iestādei, kas atbild par sporta derību organizēšanu, nekavējoties ir jāievieš minimāla konsekvence starp tās monopola īstenošanu un cīņas pret aizraušanos ar spēli, kā arī spēļu atkarību, mērķiem.

7 — C-243/01 (*Recueil*, I-13031. lpp.).

20. Tomēr iesniedzējtiesa norāda, ka, lai novērstu neatbilstību Kopienu tiesībām, nepietiek ar to, ka tiek reorganizēti valsts sporta derību monopola īstenošanas materiālie nosacījumi, ņemot vērā *Bundesverfassungsgericht* prasības. Minētā tiesa uzskata, ka, lai novērstu šo pārkāpumu, esot nepieciešams grozīt šī monopola īstenošanas juridiskos nosacījumus. Turklāt tiesa atgādina, ka tieši piemērojamas Kopienu tiesību normas pārākuma princips liek nepiemērot tai pretrunā esošas valsts tiesības.

21. Tomēr iesniedzējtiesa norāda, ka *Oberverwaltungsgericht Nordrhein-Westfalen* (ZV federālās zemes Augstākā administratīvā reģionālā tiesa) tās 2006. gada 28. jūnija rīkojumā nolēma atstāt spēkā tiesisko regulējumu par sporta derībām šajā federālajā zemē ar tādiem pašiem materiālajiem un temporālajiem nosacījumiem, kādus *Bundesverfassungsgericht* noteica Bavārijas likumam, lai neradītu "nepieļaujamu juridisku robu".

22. Ņemot vērā šos apsvērumus, *Verwaltungsgericht Köln* tādējādi ar 2006. gada 21. septembra rīkojumu nolēma apturēt tiesvedību lietā un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai EKL 43. un 49. pants ir interpretējami tādējādi, ka valsts tiesiskos regulējumus par valsts sporta derību monopolu, kuros ir ietverti prettiesiski ierobežojumi EKL 43. un 49. pantā garantētajai brīvībai veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvībai, jo ar tiem pretēji Tiesas judikatūrai ([iepriekš minētais] spriedums [lietā *Gambelli* u.c.]) saskaņoti un sistemātiski netiek ierobežotas derības, neraugoties uz tieši piemērojamu Kopienu tiesību pārākuma principu, izņēmuma gadījumā var turpināt piemērot pārejas periodā?

2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša — ar kādiem nosacījumiem var tikt pieļauts izņēmums no pārākuma principa un kā ir jāaprēķina pārejas periods?"

III — Vēstuļu apmaiņa ar iesniedzējtiesu

23. Iesniedzējtiesa negaidot 2007. gada 11. maijā Tiesai nosūtīja vēstuli, norādot, ka "saskaņā ar pastāvīgo judikatūru [..] noteicošais apstāklis, lai izvērtētu prasību, kas ir pamatā lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu, ir tiesiskā un faktiskā situācija brīdī, kad

tika pieņemts lēmums par apstrīdēto lēmumu (šajā gadījumā 2005. gada 22. septembris)". Iesniedzējtiesa norādīja, ka, pat "ja tiktu uzskatīts, ka vēlāk — piemēram, pēc *Bundesverfassungsgericht* 2006. gada 28. marta un 2006. gada 2. augusta nolēmumiem — sporta derību rīkošanā tika veiktas izmaiņas, tās nekādi neietekmē pamata lietas izvērtējumu".

24. 2008. gada jūlijā Tiesa, pamatojoties uz Reglamenta 104. panta 5. punktu, iesniedzējtiesai nosūtīja lūgumu sniegt skaidrojumu, kurā tā lūdza tai norādīt, vai lietas izskatīšanai joprojām ir nepieciešami prejudiciālie jautājumi, ņemot vērā *Bundesverfassungsgericht* 2007. gada 22. novembrī pasludināto spriedumu.

25. Šajā spriedumā *Bundesverfassungsgericht* nosprieda, ka tās 2006. gada 28. marta spriedumā paredzētie pārejas pasākumi, ar kuriem, ievērojot nosacījumu, tika atļauts atstāt spēkā Bavārijas federālajā zemē piemērojamo sporta derību regulējumu, nevar novērst to aizliedzošo administratīvo lēmumu, kuri tika pieņemti pirms minētā sprieduma, prettiesiskumu, līdz ar to šie lēmumi ir jāatceļ.

26. Iesniedzējtiesa tās 2008. gada 8. augusta vēstulē norādīja, ka lietas izskatīšanai joprojām ir nepieciešama atbilde uz prejudiciālajiem jautājumiem. Tā norādīja, ka *Oberverwaltungsgericht Nordrhein-Westfalen* 2007. gada 18. aprīļa rīkojumā ir norādījusi, ka lēmumu, ar kuriem tiek aizliegts piedāvāt sporta derības, tiesiskums ir jāizvērtē, ņemot vērā dienu, kurā tika pieņemts tiesas nolēmums. Iesniedzējtiesa arī paskaidroja, ka gadījumā, ja juridiskā situācija, kas ir spēkā, sākot no 2008. gada 1. janvāra, ļoti atšķirtos no iepriekšējās situācijas, izvērtējot 2005. gada 28. jūnija rīkojumu un 2005. gada 22. septembra lēmumu, kas ir pamata lietas priekšmets, tā atsauktos uz 2007. gada 31. decembri, proti, brīdi, kad joprojām bija piemērojams agrākais tiesiskais regulējums, kas ir pretrunā Kopienu tiesībām.

IV — Analīze

27. Pirms izskatīt iesniedzējtiesas uzdotos prejudiciālos jautājumus, ir jāveic šādas piezīmes attiecībā uz, pirmkārt, šo jautājumu pieņemamību un, otrkārt, uz premisu, kas ir to pamatā.

A — *Prejudiciālo jautājumu pieņemamība*

28. Ņemot vērā *Bundesverfassungsgericht* 2007. gada 22. novembra spriedumu, iesniedzējtiesas iesniegto prejudiciālo jautājumu pieņemamība varētu tikt apšaubīta. To arī apšauba Norvēģijas valdība, kas norāda, ka šie jautājumi ir hipotētiski, jo neesot pierādīta ZV federālās zemes tiesiskā regulējuma neatbilstība Kopienu tiesībām.

29. Pirmkārt, var šaubīties par jautājumu, vai, ņemot vērā iepriekš minēto *Bundesverfassungsgericht* spriedumu, pamata lietā apstrīdētie tiesību akti būtu jāatceļ, un līdz ar to šim lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu nebūtu priekšmeta.

30. Tomēr ir jākonstatē, ka savā 2008. gada 8. augusta atbildē iesniedzējtiesa norādīja, ka tās prejudiciālie jautājumi joprojām ir svarīgi lietas izskatīšanai. Iesniedzējtiesa paskaidroja, ka, lai izlemtu pamata lietu, tai ir jāatsaucas uz 2007. gada 31. decembri, proti, brīdi, kad saskaņā ar *Bundesverfassungsgericht* un *Oberverwaltungsgericht Nordrhein-Westfalen* noteiktajiem pārejas pasākumiem kļuva piemērojams tiesiskais regulējums, ar kuru *WW* tika aizliegts piedāvāt sporta derības *Tipico* vārdā.

31. Jautājums, uz kuru datumu ir jāatsaucas *Verwaltungsgericht Köln*, lai lemtu par tai izskatīšanā nodoto prasību atcelt tiesību aktu, kā arī seku, kas izriet no *Bundesverfassungsgericht* 2007. gada 22. novembra lēmuma attiecībā uz aktiem, kuri ir pamata lietas priekšmets, noteikšana ir atkarīga no valsts tiesību materiālajiem un procesuālajiem noteikumiem un tādējādi ietilpst iesniedzējtiesas rīcības brīvībā.

32. Piemērojot pienākumu sadali starp valsts tiesu un Tiesu prejudiciālā nolēmuma procedūras ietvaros un sadarbības garu, kas ir šīs procedūras pamatā, ir jāpieņem zināšanai, ka *Verwaltungsgericht Köln* joprojām uzskata, ka tai ir jāizskata pamata lieta un tā atstāj spēkā savus jautājumus.

33. Tā kā minētie jautājumi attiecas uz Kopienu tiesību interpretāciju, manuprāt, Tiesai ir pienākums lemt par tiem, jo saskaņā ar pastāvīgo judikatūru EKL 234. pantā noteiktās procedūras ietvaros tikai valsts tiesa, kura izskata strīdu un kurai ir jāuzņemas atbildība par pieņemamo tiesas nolēmumu, ir tā, kas, ņemot vērā lietas īpatnības, var noteikt, cik lielā mērā prejudiciālais nolēmums

ir vajadzīgs, lai šī tiesa varētu pieņemt nolēmumu, un cik atbilstīgi ir Tiesai uzdotie jautājumi [8].

34. Otrkārt, attiecībā uz Norvēģijas valdības iebildumu, ir taisnība, kā to norāda Komisija, kā arī Vācijas valdība, ka iesniedzējtiesas uzdotie jautājumi Tiesai rodas vienīgi tad, ja ZV federālās zemes tiesiskais regulējums par sporta derībām patiešām ir pretrunā Kopienu tiesībām. Es, tāpat kā personas, kas iestājušās lietā, uzskatu, ka, ņemot vērā iesniedzējtiesas sniegtos skaidrojumus, tās vērtējuma šajā jautājumā pamatojums var tikt apšaubīts.

35. Manuprāt, šis apstāklis pamato to, lai saskaņā ar sadarbības garu, kas ir prejudiciālā nolēmuma procedūras pamatā, kā arī, lai iesniedzējtiesai norādītu uz visiem attiecīgajiem Kopienu tiesību interpretācijas apstākļiem, kuri tai varētu būt noderīgi lietas izskatīšanā, Tiesa šai tiesai sniegtu norādes, kas tai ļautu no jauna izskatīt tās premisas pamatotību.

36. Tomēr iespēja, ka iesniedzējtiesa, ņemot vērā šīs norādes, atgrieztos pie šīs premisas, neļauj Tiesai atzīt šīs tiesas iesniegtos prejudiciālos jautājumus par nepieņemamiem un atteikties sniegt uz tiem atbildi. Ja, ņemot vērā lietas materiālus, minētā premisa var radīt diskusijas, to tikpat labi valsts tiesa var apstiprināt, jo jautājums, vai ZV federālās zemes tiesiskais regulējums tika pieņemts un īstenots pienācīgā veidā, lai saskaņotā un sistemātiskā veidā sasniegtu tās aizsardzības mērķus, galu galā ir atkarīgs no vērtējuma, kuru sniegt ir valsts tiesas kompetencē [9].

37. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Tiesa var atteikties lemt par prejudiciālu jautājumu par Kopienu tiesību interpretāciju tikai ārkārtas apstākļos, ja ir acīmredzami skaidrs, ka tas nav nepieciešams pamata lietas izskatīšanai, ja problēma ir hipotētiska vai arī ja Tiesas rīcībā nav tādu vajadzīgo faktisko un tiesību apstākļu, lai varētu sniegt iesniedzējtiesai atbildi, kas būtu noderīga šīs lietas izskatīšanā [10].

38. Šie atteikuma pamati nav piemērojami šajā lietā.

8 — Šis princips nesen tika piemērots 2009. gada 19. novembra spriedumā lietā C-314/08 *Filipiak* (Krājums, I-11049. lpp., 40. punkts).

9 — 1999. gada 21. oktobra spriedums lietā C-67/98 *Zenatti* (*Recueil*, I-7289. lpp., 37. punkts), kā arī iepriekš minētais spriedums lietā *Gambelli* u.c., 66. punkts.

10 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Filipiak*, 42. punkts un tajā minētā judikatūra.

39. Iesniedzējtiesa, kura uzskata, ka tiesiskais regulējums sporta derību jomā, kas ir pamats to tiesību aktu pieņemšanai, kuri ir apstrīdēti šajā tiesā, ir pretrunā brīvībai veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvībai, vēlas uzzināt, vai un ja jā, tad kādos apstākļos var atkāpties no pienākuma, kuru nosaka Kopienu tiesību pārākuma princips, nepiemērot šo regulējumu un atcelt šos tiesību aktus. Tā uzdod šos jautājumus Tiesai, jo tās Federālā konstitucionālā tiesa, un vēlāk tās apelācijas tiesa ir norādījusi, ka minētais tiesiskais regulējums, lai arī tas ir pretrunā Pamatlikumam, ir jāatstāj spēkā.

40. Manuprāt, Tiesas rīcībā ir pietiekami faktiskie un tiesiskie apstākļi, lai atbildētu uz minēto jautājumu. Turklāt apstāklis, ka premisa, ar kuru ir pamatots jautājums, izriet no valsts tiesas vērtējuma un tā to var apstiprināt, pierāda, ka šis jautājums nav uzdots vienīgi hipotētiskas problēmas ietvaros, kā arī, ka nav acīmredzams, ka šim jautājumam nav nekādas nozīmes pamata lietas izskatīšanā.

41. Līdz ar to es uzskatu, ka iesniedzējtiesas uzdotie prejudiciālie jautājumi ir pieņemami.

B — *Iesniedzējtiesas premisa, saskaņā ar kuru ZV federālās zemes tiesiskais regulējums ir pretrunā Kopienu tiesībām*

42. Iesniedzējtiesa uzskata, ka ZV federālās zemes tiesiskais regulējums sporta derību jomā ir pretrunā pakalpojumu sniegšanas brīvībai atbilstoši tam, kā šī brīvība ir interpretēta iepriekš minētajā spriedumā lietā *Gambelli* u.c., pamatojoties uz to, ka licencētas valsts iestādes veicinot dalību šādās derībās, līdz ar to šis regulējums negarantējot efektīvu cīņu pret spēļu atkarību. Tālāk tiesa norāda, ka grozījumi, kurus *WestLotto* veica tās darbībā, piemērojot *Bundesverfassungsgericht* instrukcijas, nenovērš šo neatbilstību Kopienu tiesībām, jo, lai tā tiktu novērsta, ir nepieciešami arī grozījumi monopola īstenošanas juridiskajos nosacījumos.

43. Juridiskās argumentācijas posmi, pamatojoties uz kuriem iesniedzējtiesa secina attiecīgā tiesiskā regulējuma neatbilstību, šķiet, nav apstrīdami.

44. Tiesa no iepriekš minētā sprieduma lietā *Gambelli* u.c. secina, ka *WW*, kas piedāvā sporta derības kā Maltā dibinātas sabiedrības starpnieks, var atsaukties uz EKL 49. panta

noteikumiem [11]. Turklāt es pievienojos Komisijas analīzei, saskaņā ar kuru *WW* var atsaukties vienīgi uz Līguma noteikumiem par pakalpojumu sniegšanas brīvību, nevis brīvību veikt uzņēmējdarbību, jo runa ir par sabiedrību, kura ir dibināta saskaņā ar Vācijas tiesībām un kura veic savu darbību Vācijā.

45. Turklāt nav strīda par to, ka tāds valsts tiesiskais regulējums kā ZV federālās zemes regulējums, saskaņā ar kuru šajā federālajā zemē ir aizliegts piedāvāt sporta derības, kuras organizē citā dalībvalstī dibināta sabiedrība, rada ierobežojumu pakalpojumu sniegšanas brīvībai.

46. Tālāk, pat, ja šādu ierobežojumu var pamatot ar sabiedriskās kārtības aizsardzību vai primāru vispārējo interešu apsvērumu, piemēram, patērētāju aizsardzību pret pārmērīgu izdevumu veicināšanu saistībā ar spēli, tam ir jābūt samērīgam ar šo mērķi, kas nozīmē, ka tas ir jāsasniedz saskaņotā un sistemātiskā veidā [12]. Iepriekš minētajā spriedumā lietā *Gambelli* u.c. Tiesa nosprieda, ka šis nosacījums nav izpildīts, ja dalībvalsts spēļu uz naudu jomā ir ieviesusi ierobežojošu tiesisko regulējumu vienīgi, lai aizsargātu patērētājus pret pārmērīgu izdevumu risku, lai gan patiesībā tā īsteno spēcīgu veicināšanas politiku, lai šie paši patērētāji piedalītos šajās spēlēs [13].

47. Visbeidzot, kā es jau atgādināju, tas, vai attiecīgais tiesiskais regulējums praktiski ir ticis īstenots atbilstoši sasniedzamajiem mērķiem, ir jāizvērtē valsts tiesai.

48. Turpretī secinājums, pie kāda ir nonākusi iesniedzējtiesa, var tikt apšaubīts, ņemot vērā šādus divus apsvērumus.

49. Pirmkārt, kā to norāda Norvēģijas valdība, nevarot izslēgt, ka Pamatlikumā noteiktie nosacījumi ir stingrāki par Kopienu tiesībās paredzētajiem nosacījumiem, vismaz ņemot vērā precizējumus, kādi ir sniegti judikatūrā pēc iepriekš minētā sprieduma lietā *Gambelli* u.c.

50. 2007. gada 6. marta spriedumā apvienotajās lietās *Placanica* u.c. [14] Tiesa noteica, ka, ja dalībvalsts tiesiskā regulējuma spēļu uz naudu jomā mērķis ir ierobežot šo darbību kontrolējamā sistēmā, lai novērstu to izmantošanu noziedzīgiem mērķiem, licencētajiem

11 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Gambelli* u.c., 58. punkts.
12 — Turpat, 67. punkts.
13 — Turpat, 69. punkts.
14 — Apvienotās lietas C-338/04, C-359/04 un C-360/04 (Krājums, I-1891. lpp.).

uzņēmumiem ir jābūt uzticamai, bet vienlaikus arī izdevīgai alternatīvai aizliegtajām darbībām, kas nozīmē plašu spēļu piedāvājumu, noteikta apjoma reklāmu un jaunu izplatīšanas tehnoloģiju izmantošanu [15].

51. Pašlaik lietās, kas atrodas izskatīšanā, C-203/08 *Sporting Exchange* un C-258/08 *Ladbrokes Betting & Gaming* un *Ladbrokes International* Tiesa saskaras ar dalībvalsts tiesisko regulējumu, kurā spēles uz naudu ir pakļautas monopola sistēmai, lai vienlaicīgi aizsargātu patērētājus no spēļu atkarības un cīnītos pret noziedzību.

52. Es ieteicu Tiesai noteikt, ka fakts, ka ekskluzīvu tiesību nodarboties ar spēlēm uz naudu īpašniekiem šajā valstī ir atļauts padarīt viņu piedāvājumu pievilcīgu, radot jaunas spēles un izmantojot reklāmu, pats par sevi nav pretrunā šīs valsts sasniedzamajiem mērķiem kopumā. Šajā gadījumā ir svarīgi, ka jaunu spēļu radīšanu un reklāmu cieši kontrolē dalībvalsts un tā ir ierobežota, lai panāktu atbilstību arī sasniedzamajam mērķim aizsargāt patērētājus pret spēļu atkarību.

53. Tā kā līdzsvara punktu starp šiem abiem mērķiem praksē ir grūti atrast, es Tiesai arī ieteicu atzīt plašu rīcības brīvību dalībvalstīm. Turklāt jautājumam, vai attiecīgā regulējuma konkrēti noteikumi, kas ir jāpiemēro kompetentajām iestādēm vai ekskluzīvo tiesību īpašniekam vai īpašniekiem, piedāvājot spēles uz naudu, sasniedz šos mērķus saskaņotā un sistemātiskā veidā, ir jāizriet no analīzes, kuru valsts tiesa veic par šī regulējuma praktiskajām sekām.

54. Citiem vārdiem, fakts, ka tiesību īpašnieks vai īpašnieki, kuri var piedāvāt spēles uz naudu, veic reklāmu dalībvalstī, kura ir ierobežojusi šīs darbības veikšanu, lai aizsargātu patērētājus no pārmērīgu izdevumu veicināšanas un atkarības riska, ne vienmēr pierāda, ka nav izpildīts nosacījums, saskaņā ar kuru mērķi ir jāsasniedz saskaņotā un sistemātiskā veidā, nedz arī to, ka šis regulējums ir pretrunā Kopienu tiesībām. Valsts tiesai ir jāņem vērā visi attiecīgā regulējuma mērķi un jāizvērtē tā praktiskās sekas uz patērētājiem, ņemot vērā plašo dalībvalstu rīcības brīvību šajā jautājumā.

55. Otrkārt, iesniedzējtiesa nav izskaidrojusi iemeslus, kuru dēļ juridiskie nosacījumi tiesību piedāvāt sporta derības īpašnieku darbībai

15 — 55. punkts.

būtu pretrunā Kopienu tiesībām, no kā izriet, kā to uzskata minētā tiesa, ka grozījumi, kurus *WestLotto* veica tās darbībā, piemērojot *Bundesverfassungsgericht* instrukcijas, nevarot novērst šo neatbilstību.

56. Visbeidzot, ir būtiski norādīt, ka Tiesai ir uzdoti vairāki prejudiciālie jautājumi pašlaik izskatāmajās apvienotajās lietās *Stoß* u.c. [16], kuru mērķis tieši ir ļaut izvērtēt Bādenes—Virtembergas federālajā zemē un Heses federālajā zemē piemērojamā regulējuma sporta derību jomā, kurš ir ievērojami līdzīgs regulējumam, kas ir spēkā ZV federālajā zemē, atbilstību Kopienu tiesībām.

57. Līdz ar to iesniedzējtiesai var nākties arī no jauna pārskatīt savu premisu pēc spriedumiem, kas tiks pieņemti šajās lietās, kuras Tiesa izskata vienlaikus ar šo tiesvedību.

58. Līdz ar to es uzskatu, ka pirms prejudiciālo jautājumu analīzes veikšanas būtu lietderīgi iesniedzējtiesai sniegt šādas norādes par premisām, ar kurām ir pamatoti šie jautājumi:

— Dalībvalsts tiesiskajam regulējumam, ar kuru sporta derību piedāvāšana tiek ierobežota, lai aizsargātu tādas intereses, kuras ir paredzētas Līgumā vai kuras par likumīgām ir uzskatītas judikatūrā, lai tas atbilstu Kopienu tiesībām, šie mērķi ir jāsasniedz saskaņotā un sistemātiskā veidā.

— Valsts tiesai ir jāpārbauda, vai šis nosacījums ir izpildīts, ņemot vērā visus attiecīgā regulējuma mērķus un izvērtējot tā praktiskās sekas uz patērētājiem, ņemot vērā plašo dalībvalstu rīcības brīvību šajā jautājumā.

— Vajadzības gadījumā iesniedzējtiesa arī varēs ņemt vērā norādes, kuras tiks sniegtas spriedumā, kurš tiks pasludināts iepriekš minētajās apvienotajās lietās *Stoß* u.c.

C — *Izskatīšana pēc būtības*

59. Izskatot iesniedzējtiesas uzdotos prejudiciālos jautājumus, jāvadās no premisas, saskaņā ar kuru attiecīgais tiesiskais regulējums

16 — Apvienotās lietas C-316/07, no C-358/07 līdz C-360/07, C-409/07 un C-410/07.

rada nepamatotu ierobežojumu pakalpojumu sniegšanas brīvībai, pamatojoties uz to, ka tas neveicina derību aktivitāšu ierobežošanu saskaņotā un sistemātiskā veidā.

60. Minētā tiesa pamatoti norāda, ka šīs kolīzijas starp tās valsts tiesisko regulējumu un tieši piemērojamu Kopienu tiesību normu [17] dēļ tai ir pienākums nepiemērot šo tiesisko regulējumu.

61. Saskaņā ar Tiesas pieņemto nostāju iepriekš minētajā spriedumā lietā *Simmenthal*, kas vēlāk tika apstiprināta pastāvīgajā judikatūrā, valsts tiesai gadījumā, ja ir kolīzija starp valsts tiesību normu un tieši piemērojamu Kopienu tiesību normu, ir pienākums nodrošināt šīs normas pilnīgu efektivitāti, pēc savas iniciatīvas vajadzības gadījumā nepiemērojot minēto tiesību normu, pat ja tā ir pieņemta vēlāk, bez pienākuma lūgt vai sagaidīt, kad tās tiks atceltas likumdošanā vai izmantojot kādu citu konstitūcijā paredzētu metodi [18].

62. Uzdodot pirmo prejudiciālo jautājumu, iesniedzējtiesa vēlas uzzināt, vai tā var atkāpties no šī pienākuma.

63. Tādējādi iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai dalībvalsts tiesa var turpināt izņēmuma gadījumā un pagaidu kārtībā piemērot savu valsts tiesisko regulējumu sporta derību jomā, lai gan šis tiesiskais regulējums rada nepamatotu ierobežojumu pakalpojumu sniegšanas brīvībai, jo tas neveicina derību aktivitāšu ierobežošanu saskaņotā un sistemātiskā veidā.

64. Iesniedzējtiesa norāda, ka tā šo jautājumu ir iesniegusi Tiesā, pamatojoties uz to, ka *Oberverwaltungsgericht Nordrhein-Westfalen* tās 2006. gada 28. jūnija rīkojumā īslaicīgi nepiemēroja Kopienu tiesību pārākumu, lai neradītu "nepieņemamu juridisku robu". Saskaņā ar šo rīkojumu Likuma par sporta derībām apstrīdētās normas līdz ar to īslaicīgi joprojām bija piemērojamas, neskatoties uz EKL 49. panta pārkāpumu, piemērojot tādus pašus nosacījumus temporālajā un materiālajā ziņā, kādus *Bundesverfassungsgericht* noteica Bavārijas tiesiskajam regulējumam par Pamatlikuma 12. pantā noteiktajām tiesībām uz profesionālo brīvību.

65. No šiem paskaidrojumiem arī izriet, ka *Bundesverfassungsgericht* tās 2006. gada 2. augusta rīkojumā ir veikusi tādus pašus pārejas pasākumus attiecībā uz ZV federālās zemes regulējumu.

17 — Līguma tiesību normu, ar kurām tiek noteikta pakalpojumu sniegšanas brīvība, tieša piemērojamība tika atzīta 1974. gada 3. decembra spriedumā lietā 33/74 *van Binsbergen* (*Recueil*, 1299. lpp.).

18 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Simmenthal*, 24. punkts, un *Filipiak*, 81. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra.

66. Šīs norādes var saprast tādējādi, ka iesniedzējtiesa vēlas uzzināt, vai tā var atkāpties no iepriekš minētajā spriedumā lietā *Simmenthal* noteiktā pienākuma divu dažādu pamatu dēļ, proti, pirmkārt, dēļ *Bundesverfassungsgericht* lēmuma atstāt spēkā apstrīdēto tiesisko regulējumu līdz 2007. gada 31. decembrim un, otrkārt, nepieciešamības izvairīties no juridiska vakuuma, kas varētu radīt kaitējumu ZV federālās zemes patērētājiem.

67. Atbilde uz aplūkojamo prejudiciālo jautājumu tiktāl, ciktāl tā attiecas uz Federālās konstitucionālās tiesas pieņemto lēmumu sekām, ļoti skaidri var tikt secināta no iepriekš minētā sprieduma lietā *Filipiak*.

68. Spriedumā šajā lietā Tiesa saskārās ar situāciju, kurā dalībvalsts tiesību aktus ienākumu nodokļa jomā, kuri izrādījās neatbilstoši brīvībai veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvībai, Konstitucionālā tiesa atzina par neatbilstošiem šīs dalībvalsts konstitūcijai. Tomēr tā pārcēla dienu, kurā šis tiesību akts zaudētu tā saistošo spēku.

69. Valsts tiesa, kurai bija jāizskata strīds starp nodokļu administrāciju un nodokļu maksātāju, kurš bija izmantojis vienu no šīm brīvas aprites brīvībām, jautāja Tiesai, vai pārākuma princips tai nosaka pienākumu nepiemērot minēto tiesību aktu, kaut arī tās valsts konstitucionālā tiesa bija pagarinājusi tā spēkā esamību.

70. Tiesa atgādināja, kā valsts tiesai ir jāatrisina kolīzija starp valsts tiesību normu un tieši piemērojamu Kopienu normu. Atbilstoši iepriekš minētajai judikatūrai lietā *Simmenthal* šo kolīziju valsts tiesa atrisina, piemērojot Kopienu tiesības, nepiemērojot pretrunā esošo valsts tiesību normu, nevis konstatējot šīs tiesību normas spēkā neesamību, kas ir attiecīgās dalībvalsts iestāžu un tiesu kompetencē [19].

71. Tiesa norādīja, ka apstāklis, ka konstitucionālā tiesa pārcēla dienu, kurā apstrīdētās valsts tiesību normas zaudēs savu saistošo spēku, nerada šķērsli tam, lai valsts tiesa atbilstoši Kopienu tiesību pārākuma principam šīs tiesību normas nepiemērotu tai izskatīšanai nodotā strīda ietvaros [20].

72. Citiem vārdiem sakot, konstitucionalitātes pārbaudei un atbilstības Kopienu tiesībām pārbaudei katrai ir jārada savas sekas, neradot pretrunas savā starpā. Tādējādi, lai gan valsts tiesas iniciatīva saskaņā ar iepriekš minēto judikatūru lietā *Simmenthal* attiecas vienīgi uz situācijām, kad ir radusies kolīzija starp

19 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Filipiak*, 82. punkts.
20 — Turpat, 84. punkts.

Kopienu tiesību normu un valsts tiesību normu, konstitucionālās tiesas lēmums, ar kuru tiek pārceltas laikā sekas, kas izriet no tā, ka valsts likums neatbilst konstitūcijai, nevar iejaukties valsts tiesas pienākumā nodrošināt Kopienu tiesību pārākumu katru reizi, kad tai nākas saskarties ar šādu kolīziju.

73. No tā izriet, ka šajā lietā apstāklis, ka apstrīdētais tiesiskais regulējums ir pretrunā arī Pamatlikumam un *Bundesverfassungsgericht* būtu nolēmusi atstāt spēkā šo tiesisko regulējumu uz pārejas laiku, nekādi nesamazina iesniedzējtiesas pienākumu izvairīties no tā piemērošanas strīdā, kurš tai ir nodots izskatīšanai, ja tā uzskata, ka minētais tiesiskais regulējums ir pretrunā EKL 49. pantam.

74. Atbilstoši iepriekš minētajai judikatūrai lietā *Simmenthal* iesniedzējtiesai līdz ar to nav jāpiemēro apstrīdētais tiesiskais regulējums tiktāl, ciktāl tas tiek piemērots tādam pakalpojumu sniedzējam kā *WW*, kurš var atsaukties uz EKL 49. pantu. Turpretī šī judikatūra nerada nekādus šķēršļus, lai minētais regulējums turpinātu tikt piemērots sporta derību pakalpojumu sniedzējiem, kuri ir nodibināti trešās valstīs, kuriem nav pamata atsaukties uz pakalpojumu sniegšanas brīvību vai brīvību veikt uzņēmējdarbību.

75. Jautājuma, kurš tiek aplūkots iesniedzējtiesas otrā pamata ietvaros, izpēte šobrīd man liek izvērtēt, vai apstrīdētais tiesību akts, pat ja tas ir pretrunā pakalpojumu sniegšanas brīvībai, var tikt atstāts spēkā uz laiku, kāds ir nepieciešams, lai kompetentās iestādes pieņemtu jaunu tiesisko regulējumu, kas atbilst Kopienu tiesībām.

76. Šīs atstāšanas spēkā iemesls būtu izvairīties no tā, ka šajā laikā pastāv juridisks vakuums, kas ļautu visiem citiem sporta derību pakalpojumu sniedzējiem, kuri ir dibināti citās dalībvalstīs, piedāvāt savas derības ZV federālajā zemē reģistrētiem patērētajiem, nepastāvot citiem regulējošiem pasākumiem, kā vien tiem, kuri ir spēkā to izcelsmes valstī.

77. Tādējādi apstrīdētā tiesiskā regulējuma atstāšana spēkā ne tikai ļautu valsts tiesai to piemērot tai izskatīšanai nodotā strīda ietvaros, bet arī ļautu visām valsts iestādēm, tostarp, tiesu iestādēm, turpināt to piemērot visu noteikto pārejas laiku.

78. Lai labi novērtētu izskatāmās problēmas apmēru, jāatgādina arī, ka saskaņā ar iesniedzējtiesas premisu attiecīgais tiesiskais regulējums neļauj efektīvi cīnīties pret spēļu atkarību. Citiem vārdiem sakot, saskaņā ar šo premisu šī regulējuma rezultātā pakalpojumu

sniedzējiem, kuri ir dibināti citās dalībvalstīs, tiek aizliegts piedāvāt sporta derības patērētājiem, kuri dzīvo ZV federālajā zemē, tomēr tas nespēj šos patērētājus aizsargāt pret pārlieku veicināšanu piedalīties šādās derībās no licencēta uzņēmuma puses.

79. Vairākas dalībvalstis, kuras ir iestājušās šajā tiesvedībā, atbalsta, ka ZV federālās zemes apstrīdētais tiesiskais regulējums ir jāturpina piemērot līdz brīdim, kad tiks pieņemts tiesību akts, kurš atbildīs Kopienu tiesībām. Šīs dalībvalstis šo nostāju pamato ar vairākiem argumentiem, kuri īsumā var tikt rezumēti šādi.

80. Pirmkārt, Kopienu tiesību aktam, kurš tiek atzīts par prettiesisku vai nu prejudiciālā nolēmuma ietvaros, pārbaudot tā spēkā esamību, vai prasības par tiesību akta atcelšanu ietvaros, pamatojoties uz EKL 231. panta otro daļu, var atstāt spēkā tā sekas, lai aizsargātu tiesisko drošību un izvairītos no vakuuma tiesību aktos, kas apdraudētu šī tiesību akta mērķus.

81. Otrkārt, jebkāda pārejas laika iespējas izslēgšana būtu pretrunā dalībvalstīm atzītajai rīcības brīvībai attiecībā uz sociālās kārtības aizsardzību un to pilsoņu aizsardzību pret riskiem, kas ir saistīti ar spēlēm uz naudu.

82. Visbeidzot, pārejas laika pieļaujamība izrietot arī no EKL 228. panta 2. punkta, saskaņā ar kuru dalībvalstij, kura nav izpildījusi Tiesas spriedumu, kurā ir konstatēts, ka tā nav izpildījusi savus pienākumus, pirms jaunas pārkāpumu procedūras uzsākšanas ir jāsniedz argumentēts atzinums, kā rezultātā tai tiek noteikts jauns termiņš.

83. Es, pretēji šīm dalībvalstīm, uzskatu, ka iesniedzējtiesai nebūtu pieļaujams piemērot šādu tiesisko regulējumu, ja tā ir konstatējusi tā neatbilstību EKL 49. pantam.

84. Savu nostāju es pamatoju ar šādiem argumentiem. Pirmkārt, pat pēc savas būtības šāda tiesiskā regulējuma atstāšana spēkā, pat uz pagaidu laiku, apdraudētu Kopienu tiesību pārākumu un tiesības efektīvi vērsties tiesā. Otrkārt, pat ja tiktu uzskatīts, ka atkāpe no iepriekš minētajā judikatūrā lietā *Simmenthal* noteiktā pienākuma varētu tikt paredzēta ārkārtas apstākļos, to nevarētu piemērot, ja, kā tas ir šajā lietā, pirmkārt, apstrīdētais tiesiskais regulējums nav atbilstošs šo mērķu sasniegšanai un, otrkārt, iemesli, kuru dēļ tas ir pretrunā Kopienu tiesībām, izriet no sprieduma prejudiciālā nolēmuma lietā, kurš ir pasludināts vairāk nekā 18 mēnešus pirms apstrīdēto tiesību aktu pieņemšanas pamata lietā.

1) Šķēršļi principam

85. Vispirms ir jānorāda, ka šobrīd iespēja grozīt laikā Kopienu tiesību ietekmi uz dalībvalstu tiesībām ir pieļauta vienīgi attiecībā uz sekām pagātnē.

86. Tādējādi kopš sprieduma lietā *Defrenne* [21] Tiesa piekrīt tam, ka no principa par sprieduma prejudiciālā nolēmuma lietā, sniedzot interpretāciju, atpakaļejošo spēku var atkāpties ārkārtas apstākļos, ja šim atpakaļejošajam spēkam ir smagas ekonomiskas sekas uz tiesiskām attiecībām, kuras ir nodibinātas labā ticībā, neskaidrību dēļ, kādas pastāvēja attiecībā uz Kopienu tiesību patieso piemērojamību [22].

87. Tāpat pastāvīgajā judikatūrā ir noteikts, ka Kopienu tiesības saskaņā ar tiesiskās drošības principu neliek dalībvalstīm apstrīdēt administratīvos aktus vai tiesu nolēmumus, kuri ir kļuvuši galīgi [23].

88. Līdz šim brīdim vienīgā situācija, kādā valsts tiesai ir atļauts atlikt Kopienu tiesību normas ietekmi nākotnē, ir tad, ja atvasināto tiesību akts tajā ir nopietni apstrīdēts un šī tiesību akta spēkā esamība ir pārbaudes Tiesā priekšmets. Turklāt prasītājam ir jāizvirza nopietni apstākļi savas iebildes par spēkā neesamību pamatojumam un ir jāpierāda šai valsts tiesai nepieciešamība atlikt minētā tiesību akta piemērojamību līdz Tiesas nolēmumam.

89. Tomēr šim piemēram nav nozīmes attiecībā uz šajā lietā izskatāmo jautājumu, jo tas attiecas uz tādu Kopienu tiesību normu, kuras likumība tiek nopietni apstrīdēta tiesā.

90. Protams, EKL 231. panta otrajā daļā tieši ir paredzēta iespēja pagarināt laikā tiesību noteikuma sekas, ja tas ir pretrunā Kopienu tiesībām, ja tiešās prasības ietvaros regula ir atzīta par spēkā neesošu.

91. Tāpat nav strīda par to, ka Kopienu tiesa šo tiesību normu ir paplašinājusi attiecībā uz visiem atvasināto tiesību aktiem un ka tā ir piemērota arī prejudiciālo nolēmumu ietvaros, pārbaudot spēkā esamību. Tādējādi, ja Kopienu tiesa tiešās prasības par tiesību akta atcelšanu vai prejudiciālā nolēmuma ietvaros, pārbaudot spēkā esamību, konstatē, ka Kopienas atvasināto tiesību akts ir pretlikumīgs

21 — 1976. gada 8. aprīļa spriedums lietā 43/75 (*Recueil*, 455. lpp.).

22 — Skat. it īpaši 1995. gada 11. augusta spriedumu apvienotajās lietās no C-367/93 līdz C-377/93 *Roders* u.c. (*Recueil*, I-2229. lpp., 43. punkts).

23 — 2006. gada 16. marta spriedums lietā C-234/04 *Kapferer* (Krājums, I-2585. lpp., 24. punkts), kā arī 2006. gada 19. septembra spriedums apvienotajās lietās C-392/04 un C-422/04 *i-21 Germany* un *Arcor* (Krājums, I-8559. lpp., 51. punkts).

un tas ir jāatceļ, tā var noteikt, ka šim aktam joprojām ir noteiktas sekas vai nu līdz brīdim, kad stājas spēkā aizstājošs tiesību akts, vai nu uz šīs tiesas noteiktu laiku [24].

92. Minētās tiesību normas piemērošana ir pamatota ar pamatiem, kas izriet no tiesiskās drošības aizsardzības. Runa ir par to, lai tiktu kavēta tādu juridisko situāciju apstrīdēšana, kas ir radušās pirms sprieduma pasludināšanas vai arī, lai izvairītos no tā, ka attiecīgā tiesību akta atcelšana rada juridisku vakuumu, kas var apdraudēt šī tiesību akta mērķus.

93. Tādējādi Tiesa nesen 2008. gada 3. septembra spriedumā apvienotajās lietās *Kadi* un *Al Barakaat International Foundation*/Padome un Komisija [25], pēc tam, kad bija konstatējusi, ka regula [26], kurā ir paredzēta prasītāja finanšu līdzekļu iesaldēšana, attiecībā uz viņu tika pieņemta, pārkāpjot vairākas pamattiesības, un ir jāatceļ, nolēma atstāt spēkā tā sekas trīs mēnešus, skaitot no sprieduma pasludināšanas brīža, lai ļautu Eiropas Savienības Padomei novērst tās pieļautos pārkāpumus [27].

94. Pretēji dalībvalstīm, kuras ir iestājušās šajā tiesvedībā, es uzskatu, ka EKL 231. panta otrajā daļā paredzētās iespējas pārnešana uz valsts tiesību normām, kas ir pretrunā tieši piemērojamai Kopienu tiesību normai, saskaras ar šķēršļiem, kuri principā ir grūti pārvarami.

95. Izpētot iemeslus, uz kuriem Tiesa pamatojās, nosakot valsts tiesas pienākumu, ja tā sastopas ar kolīziju starp šīm divām tiesību normu kategorijām, es konstatēju, ka Tiesa ir norādījusi šādus punktus.

96. Pirmkārt, tieši piemērojamas Kopienu tiesību normas sekām ir jābūt vienveidīgi piemērojamām visās dalībvalstīs, sākot no tās stāšanās spēkā un visu tās spēkā esamības laiku, jo tā rada tiešu tiesību un pienākumu avotu visiem, uz kuriem tā attiecas — gan dalībvalstīm, gan indivīdiem [28].

24 — 1980. gada 15. oktobra spriedums lietā 4/79 *Providence agricole de la Champagne* (*Recueil*, 2823. lpp., 45. un 46. punkts), 1995. gada 5. jūlija spriedums lietā C-21/94 Parlaments/Padome (*Recueil*, I-1827. lpp., 29.–32. punkts), kā arī 2009. gada 3. septembra spriedums lietā C-166/07 Parlaments/Padome (Krājums, I-7135. lpp., 72.–75. punkts).

25 — Apvienotās lietas C-402/05 P un C-415/05 P (Krājums, I-6351. lpp.).

26 — Runa ir par Padomes 2002. gada 27. maija Regulu (EK) Nr. 881/2002, ar kuru paredz īpašus ierobežojošus pasākumus, kas vērsti pret konkrētām personām un organizācijām, kas saistītas ar Osamu Bin Ladenu, *Al-Qaida* tīklu un *Taliban*, un ar kuru atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 467/2001, ar ko aizliedz eksportēt noteiktas preces un pakalpojumus uz Afganistānu, pastiprina lidojumu aizliegumu un attiecina uz Afganistānas *Taliban* lidzekļu un citu finanšu resursu iesaldēšanu (OV L 139, 9. lpp.).

27 — 373. un nākamie punkti.

28 — Iepriekš minētais spriedums lietā *Simmenthal*, 14. un 15. punkts.

97. Otrkārt, saskaņā ar pārākuma principu tieši piemērojamas Kopienu tiesību normas var padarīt par nepiemērojamām jebkuru tām pretrunā esošu valsts tiesību normu tādēļ vien, ka tās stājas spēkā [29].

98. Treškārt, ja valsts tiesa tiktu kavēta nekavējoties piemērot Kopienu tiesības atbilstoši prejudiciālā nolēmuma spriedumam, tiktu pavājināta EKL 234. panta lietderīgā iedarbība.

99. Tiesa no tā secina, ka prasībām, kas izriet no pašas Kopienu tiesību dabas, neatbilst ikviena valsts tiesiskās kārtības norma vai likumdošanas, administratīvā vai tiesu prakse, kuras rezultātā samazinātos Kopienu tiesību efektivitāte, ja tiesai, kura ir kompetenta piemērot šīs tiesības, tiktu liegtas pilnvaras šīs piemērošanas brīdī darīt visu nepieciešamo, lai netiktu piemērotas tādas valsts tiesību normas, kuras, iespējams, rada šķēršli, pat ja tas ir īslaicīgs, Kopienu tiesību normu pilnīgai efektivitātei [30].

100. Turklāt spriedumā lietā *Factortame* u.c. [31] Tiesa norādīja, ka Kopienu tiesību efektivitātes un vienveidīgas piemērošanas prasības valsts tiesai piešķir pilnvaras apturēt tās valsts tiesību normas, kura tiek uzskatīta par neatbilstošu Kopienu tiesībām, piemērošanu, lai pagaidu kārtībā garantētu Līgumā noteiktās tiesības, lai arī tās valsts tiesības tai šādi rīkoties neļauj.

101. Ir skaidri redzams, ka, ja tiktu pieļauts, ka kāda valsts tiesību norma, kas ir pretrunā tieši piemērojamai Kopienu tiesību normai, varētu turpināt tikt piemērota, tas apdraud Kopienu tiesību efektīvu un vienveidīgu piemērošanu un attiecīgi — pašu šo tiesību pārākuma principu.

102. Šajā sakarā ir jāatgādina, ka saskaņā ar spriedumu lietā *Costa* [32] "Kopienu tiesību izpildes spēks nevar [..] atšķirties katrā valstī par labu iepriekš pieņemtiem valsts tiesību aktiem, neapdraudot Līguma mērķu sasniegšanu [..], kā arī izraisīt diskrimināciju, kas ir aizliegta saskaņā ar EKL 12. pantu", kurā ir aizliegta jebkāda diskriminācija pilsonības dēļ Līguma piemērošanas jomā [33].

103. Tāpat tas, ka valsts tiesa piemēro valsts tiesību normu, lai gan prasītājs ir pamatoti apstrīdējis tās atbilstību Kopienu tiesībām, pat izraisa tiesību efektīvi vērsties tiesā noliegumu un apdraud EKL 234. panta lietderīgu iedarbību.

29 — Turpat, 17. punkts.

30 — Turpat, 22. un 23. punkts.

31 — 1990. gada 19. jūnija spriedums lietā C-213/89 (*Recueil*, I-2433. lpp.).

32 — 1964. gada 15. jūlija spriedums lietā 6/64 (*Recueil*, 1141. lpp.).

33 — Turpat, 1159. lpp.

104. Jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru efektīvas tiesiskās aizsardzības princips ir vispārējs Kopienu tiesību princips, kas izriet no visām dalībvalstīm kopējām konstitucionālajām tradīcijām, kam ir veltīti 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. un 13. pants un kas ir apstiprināts arī 47. pantā Eiropas Savienības Pamattiesību hartā, kura ir proklamēta 2000. gada 7. decembrī Nicā [34].

105. EKL 234. panta lietderīgai iedarbībai, apvienojot to ar tiesībām, kas izriet no aprites brīvībām, mērķis tieši ir ļaut indivīdam apstrīdēt dalībvalsts tiesību aktus un panākt, lai gadījumā, ja tie ir pretrunā tādai Kopienu tiesību normai kā aprites pamatbrīvībai, tie šim indivīdam netiktu piemēroti.

106. Izpētot judikatūru par sprieduma prejudiciālā nolēmuma lietā atpakaļejoša spēka iedarbību laikā, es konstatēju, ka Tiesa centās saskaņot iepriekš labā ticībā radītu situāciju tiesiskās drošības aizsardzību ar tiesībām uz efektīvu vēršanos tiesā, paredzot izņēmumu no sprieduma nepiemērošanas ar atpakaļejošu spēku par labu personām, kuras cēla prasību tiesā vai tai līdzvērtīgu sūdzību iesniedza pirms tās sprieduma pasludināšanas.

107. Tiesa šo judikatūru ir piemērojusi gan interpretējošos spriedumos [35], gan to prejudiciālo nolēmumu ietvaros, kuros tā Kopienu tiesību normu ir atzinusi par spēkā neesošu [36].

34 — (OV C 364, 1. lpp.). Skat. iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Kadi* un *Al Barakaat International Foundation*/Padome un Komisija, 335. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra.

35 — Skat. it īpaši 1999. gada 4. maija spriedumu lietā C-262/96 *Sürül* (*Recueil*, I-2685. lpp.), kurā [Tiesa] nosprieda, ka uz Asociācijas padomes 1980. gada 19. septembra Lēmuma 3/80 par Eiropas Kopienu dalībvalstu sociālā nodrošinājuma sistēmu piemērošanu Turcijas darba ņēmējiem un viņu ģimenes locekļiem (OV 1983, L 110, 60. lpp.) 3. panta 1. punkta tiešo ietekmi nevar atsaukties, lai pamatotu prasības par pabalstiem saistībā ar laiku pirms sprieduma pasludināšanas, pamatojoties uz neskaidrībām, kas pastāvēja par šīs tiesību normas piemērojamību un risku mainīt dalībvalstu sociālā nodrošinājuma sistēmas, izņemot attiecībā uz personām, kuras pirms šī datuma bija cēlušas prasību tiesā vai tai līdzvērtīgu sūdzību (112. un 113. punkts).

36 — 1994. gada 26. aprīļa sprieduma lietā C-228/92 *Roquette Frères* (*Recueil*, I-1445. lpp.) 25.–27. punktā Tiesa norādīja: "[..] Tiesai, izmantojot iespēju ierobežot prejudiciālā nolēmuma ietvaros veikta atzinuma par Kopienu regulas spēkā neesamību spēku pagātnē, ir jānosaka, vai tās spriedumā noteiktais izņēmums no šāda ierobežojuma laikā var tikt paredzēts par labu pamata lietas dalībniekam, kurš valsts tiesā ir cēlis prasību pret valsts tiesību aktu par regulas izpildi vai arī, gluži pretēji, pat attiecībā uz šo lietas dalībnieku par adekvātu atlīdzinājumu ir uzskatāma tāda regulas spēkā neesamības atzīšana, kuras sekas ir vērstas vienīgi uz nākotni (skat. [1985. gada 27. februāra spriedums lietā 112/83 *Societé des produits de maïs*, *Recueil*, 719. lpp.] 18. punktu).
Attiecībā uz tādu lietas dalībnieku, kurš kā prasītājs pamata lietā, valsts tiesā ir apstrīdējis paziņojumu par [kompensējošu naudas summu] iekasēšanu, kas ir pieņemts, pamatojoties uz spēkā neesošu Kopienas regulu, šāda prejudiciālā nolēmuma ietvaros veikta atzinuma par spēkā neesamību seku ierobežošanas pagātnē rezultātā valsts tiesa noraidīja prasību, kas tika iesniegta par apstrīdēto paziņojumu par iekasēšanu, lai gan regulu, uz kuras pamata šis paziņojums tika pieņemts, Tiesa šīs pašas tiesvedības ietvaros atzina par spēkā neesošu.
Tādam uzņēmumam kā prasītājs pamata lietā līdz ar to tika liegtas efektīvas aizsardzības tiesā tiesības gadījumā, ja iestādes ir pārkāpušas Kopienu tiesiskumu un tiek apdraudēta [EKL 234. panta] lietderīga iedarbība."

108. Pamata lietā, piemērojot *WW* apstrīdēto tiesisko regulējumu, kā rezultātā tās prasība tika atzīta par nepamatotu, šai prasītājai tika liegta to tiesību, kuras tai tieši ir noteiktas Līgumā saistībā ar pakalpojumu sniegšanas brīvību, efektīva tiesību aizsardzība tiesā.

109. Tādējādi es uzskatu, ka pamattiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā un Kopienu tiesību pārākuma princips rada grūti pārvaramu šķērsli iespējai paredzēt atkāpi no iepriekš minētajā spriedumā lietā *Simmenthal* noteiktā pienākuma.

110. Pakārtoti, pat ja tiktu uzskatīts, ka šādu atkāpi var paredzēt, lai veiktu interešu, kuras aizsargā valsts tiesību norma, un Kopienu tiesību normā noteikto tiesību līdzsvarošanu, ko varētu pielīdzināt tai līdzsvarošanai, kādu Tiesa veica iepriekš minētajā spriedumā apvienotajās lietās *Kadi* un *Al Barakaat International Foundation*/Padome un Komisija starp pamattiesību aizsardzību un cīņu pret terorismu, manuprāt, tā nevar tikt pieļauta šīs lietas ietvaros šādu iemeslu dēļ.

2) Šai lietai raksturīgi papildu šķēršļi

111. Manuprāt, to, lai tādu valsts tiesību aktu, kāds ir attiecīgais tiesiskais regulējums, varētu atstāt spēkā, lai gan tas ir pretrunā Kopienu tiesībām, nepieļauj divi šķēršļi.

112. Pirmais šķērslis attiecas uz faktu, ka saskaņā ar iesniedzējtiesas premisu šis tiesiskais regulējums neveicina derību aktivitāšu ierobežošanu saskaņotā un sistemātiskā veidā. Citiem vārdiem sakot, minētā tiesiskā regulējuma rezultātā citās dalībvalstīs dibinātiem sporta derību organizatoriem tiek aizliegts piedāvāt savas spēles patērētājiem, kuri dzīvo ZV federālajā zemē, tomēr tas šos patērētājus neaizsargā no tā, ka licencēts uzņēmums viņus pārmērīgi veicina iesaistīties spēlē.

113. Arguments, saskaņā ar kuru attiecīgā tiesiskā regulējuma atstāšana spēkā ir nepieciešama, lai novērstu juridisku vakuumu, tādējādi nevar tikt atbalstīts, jo minētais tiesiskais regulējums pats par sevi ir nepiemērots patērētāju aizsardzībai. Saskaņā ar iesniedzējtiesas premisu šis tiesiskais regulējums praktiski ir vienīgi diskriminējošs vai vismaz aizsargājošs pasākums.

114. Otrais šķērslis ir saistīts ar faktu, ka saskaņā ar šo pašu premisu apstrīdētais tiesiskais regulējums ir pretrunā pakalpojumu sniegšanas brīvībai, ņemot vērā Tiesas izklāstītos kritērijus iepriekš minētajā spriedumā

lietā *Gambelli* u.c., kurš tika pasludināts vairāk nekā 18 mēnešus pirms pamata lietā apstrīdēto tiesību aktu pieņemšanas.

115. Ja Tiesa ierobežo savu spriedumu piemērošanu ar atpakaļejošu spēku laikā, tā cenšas saskaņot šo atkāpi no efektīvas Kopienu tiesību piemērošanas ar prasību nodrošināt šo tiesību vienotu interpretāciju visās dalībvalstīs. Šajā sakarā saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, pirmkārt, par šādu ierobežojumu var lemt vienīgi pati Tiesa [37].

116. Otrkārt, un šeit nozīme ir tieši šim otrajam punktam, iedarbības ierobežošana laikā var rasties vienīgi tāda sprieduma rezultātā, kurā tiek interpretētas Kopienu tiesību normas. Tādējādi Tiesa uzskata, ka atbilstoši pastāvīgajai Tiesas judikatūrai šāds ierobežojums ir pieļaujams tikai tajā pašā spriedumā, kurā ir lemts par pieprasīto interpretāciju [38].

117. Šis nosacījums ir nepieciešams šāda iemesla dēļ. Patiešām ir nepieciešams vienots brīdis, lai noteiktu pieprasītās interpretācijas, ko kādai Kopienu tiesību normai sniedz Tiesa, iedarbību laikā. Šajā sakarā princips, ka ierobežojums ir pieļaujams tikai spriedumā, kurā ir lemts par pieprasīto interpretāciju, nodrošina šo tiesību vienlīdzīgu attieksmi pret dalībvalstīm un citām personām un īsteno no tiesiskās drošības principa izrietošās prasības [39].

118. Tādējādi, ja spriedumā prejudiciālā nolēmuma lietā Tiesa konstatē, ka tās sniegtā Kopienu tiesību interpretācija izriet no kāda no tās iepriekšējiem spriedumiem, kurā tā šī sprieduma iedarbību laikā nav ierobežojusi, tā norāda, ka otrā sprieduma iedarbība nevar tikt ierobežota laikā [40].

119. Tādējādi, ja šajā spriedumā tiktu noteikts, ka var atkāpties no judikatūras iepriekš minētajā lietā *Simmenthal*, tas būtu pretrunā iepriekš minētajai judikatūrai. Turklāt tādējādi dalībvalstis tiktu atbrīvotas no to pienākuma, kas izriet saskaņā ar EKL 10. pantā noteiktā pienākuma būt lojālām, pastāvīgi un pēc iespējas ātrāk saskaņot savus spēkā esošos tiesību aktus ar Kopienu judikatūru, negaidot, kad to tiesību akti tiks apstrīdēti prejudiciālā nolēmuma ietvaros vai pārkāpuma procedūras ietvaros.

37 — 1996. gada 8. februāra spriedums lietā C-212/94 *FMC* u.c. (*Recueil*, I-389. lpp., 56. punkts). Tiesa uzskata, ka pamatprasība par Kopienu tiesību vienveidīgu un vispārēju piemērošanu nozīmē, ka vienīgi Kopienu tiesa var lemt par tās sniegtajai interpretācijai piemērojamiem ierobežojumiem laikā [1980. gada 27. marta spriedums lietā 61/79 *Denkavit italiana* (*Recueil*, 1205. lpp., 18. punkts)].

38 — 2007. gada 6. marta spriedums lietā C-292/04 *Meilicke* u.c. (Krājums, I-1835. lpp., 36. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

39 — Turpat, 37. punkts.

40 — Turpat, 38.–41. punkts.

120. Tādējādi, ņemot vērā iepriekš minētos apstākļus, es ierosinu iesniedzējtiesai atbildēt, ka dalībvalsts tiesa nevar turpināt izņēmuma kārtā un uz pagaidu laiku piemērot tās valsts tiesisko regulējumu sporta derību jomā, ja šis tiesiskais regulējums rada nepamatotu ierobežojumu pakalpojumu sniegšanas brīvībai, jo tas neveicina derību aktivitāšu ierobežošanu saskaņotā un sistemātiskā veidā.

121. Tā kā es uz jautājumu, vai var atkāpties no iepriekš minētajā judikatūrā lietā *Simmenthal* paredzētā pienākuma, ierosinu atbildēt noliedzoši, nav jāizpēta otrais prejudiciālais jautājums par šādas atkāpes nosacījumiem.

V — Secinājumi

122. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz *Verwaltungsgericht Köln* uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

"Dalībvalsts tiesiskajam regulējumam, ar kuru sporta derību piedāvāšana tiek ierobežota, lai aizsargātu tādas intereses, kuras ir paredzētas EK līgumā vai kuras par likumīgām ir uzskatītas judikatūrā, lai tas atbilstu Kopienu tiesībām, šie mērķi ir jāsasniedz saskaņotā un sistemātiskā veidā.

Valsts tiesai ir jāpārbauda, vai šis nosacījums ir izpildīts, ņemot vērā visus attiecīgā regulējuma mērķus un izvērtējot tā praktiskās sekas uz patērētājiem, ņemot vērā plašo dalībvalstu rīcības brīvību šajā jautājumā.

Vajadzības gadījumā iesniedzējtiesa arī varēs ņemt vērā norādes, kuras tiks sniegtas spriedumā, kurš tiks pasludināts iepriekš minētajās apvienotajās lietās C-316/07, no C-358/07 līdz C-360/07, C-409/07 un C-410/07 *Stoß* u.c.

Dalībvalsts tiesa nevar turpināt izņēmuma kārtā un uz pagaidu laiku piemērot tās valsts tiesisko regulējumu sporta derību jomā, ja šis tiesiskais regulējums rada nepamatotu ierobežojumu pakalpojumu sniegšanas brīvībai, jo tas neveicina derību darbību ierobežošanu saskaņotā un sistemātiskā veidā."